

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОЛТІНІНА ОЛЬГА ПАВЛІВНА

УДК [658.15:005.85]+336.7(043.3)

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ КОНТРОЛІНГУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
Кузенко Тетяна Борисівна,
Харківський національний економічний
університет,
доцент кафедри фінансів.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
Єрмошенко Микола Миколайович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
завідувач кафедри маркетингу, управління та
економіки підприємства;

кандидат економічних наук, доцент
Пойда-Носик Ніна Никифорівна,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»,
доцент кафедри фінансів і банківської
справи.

Захист відбудеться «б» червня 2013 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий «30» квітня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Мартиненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Для української економіки на сучасному етапі розвитку характерною рисою є необхідність урахування суб'єктами підприємництва наслідків світової фінансової кризи. З огляду на це виникає необхідність постійного вдосконалення забезпечення їх фінансової безпеки та виявлення загроз, які можуть вплинути на її рівень. Фінансова безпека та використання інструментарію тактичного і стратегічного контролінгу сприяє створенню передумов для якісних перетворень у діяльності суб'єктів підприємництва та обумовлює своєчасне виявлення загроз у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Особливої актуальності набуває питання забезпечення фінансової безпеки набуває для суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі, що зумовлено її значною часткою у формуванні ВВП України (в 2010 р. обсяг виробництва підприємств машинобудування склав 116348,5 млн грн, що становило 11% від загального обсягу продукції, реалізованої промисловими підприємствами України; в 2011 р. обсяг виробництва збільшився до 154185,9 млн грн и склав 11,5% від загального обсягу промислової продукції) та значною питомою вагою машинобудівної продукції в обсязі експорту України (близько 20%). В умовах подолання наслідків впливу світової фінансової кризи у діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва особливо вразливою стає саме фінансова сфера, що зумовлює необхідність поглиблення розробок, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на короткострокову та довгострокову перспективу.

Серед українських учених вагомих внесок у дослідження проблеми забезпечення та управління фінансовою безпекою зробили: О. В. Ареф'єва, О. І. Барановський, І. О. Бланк, О. Д. Василик, К. С. Горячева, М. Ю. Дмитрієва, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко, Н. П. Капустін, Ю. Г. Кім, Т. Б. Кузенко, В. І. Мунтіян, О. Ф. Новікова, Г. А. Пастернак-Таранушенко, Н. Н. Пойда-Носик та інші. Важливим є внесок зарубіжних дослідників у вивчення проблем фінансової безпеки, серед яких слід виділити: Дж. Бейлі, Дж. Ван Хорна, М. Коллона, Х. Кейта, Т. Коллера, Т. Коупленда, С. Майерса, Дж. Муррина, Ш. Пратта, Р. Холта, У. Шарпа. Науково-методичні аспекти впровадження контролінгу в діяльність суб'єктів підприємництва висвітлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених: О. О. Ананькіної, О. В. Ареф'євої, С. О. Бойко, Т. А. Головиної, Н. Г. Данілочкіної, В. Л. Диканя, Р. Е. Ісакова, Д. Кембела, Х. Кюппера, Э. Майера, Д. Майлза, Р. Манна, Х. Нойхля, Г. Пича, Л. В. Попова, М. С. Пушкаря, С. О. Смірнова, К. Серфлінга, Дж. Стонхауса, Д. Хана, П. Хорвата, Е. Шерма.

Більшість науковців приділяють увагу діагностиці фінансової безпеки суб'єктів підприємництва щодо ілюстрування результатів їх фінансової діяльності. Недостатньо розробленим є комплексний підхід до забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, який би уможлилював визначення їх загального рівня захищеності від загроз. Дотепер дослідники детально не розглядали можливість поєднання двох надзвичайно важливих складових забезпечення сталого розвитку суб'єктів підприємництва, таких як фінансова безпека та контролінг. Це зумовлює необхідність розроблення науково-методичних підходів до забезпечення фінансової

безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, що доводить актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету за темою «Механізм формування фінансової безпеки підприємства» (номер державної реєстрації 0110U002784), за якою здобувачем виконано розділ «Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємства», що містить пропозиції з упровадження системи забезпечення економічної безпеки в діяльність підприємства; а також за темою «Формування логістичної системи промислового підприємства» (номер державної реєстрації 0111U009514), у відповідності з якою виконано розділ «Використання контролінгу в управлінні фінансовою безпекою підприємства», де особистий внесок здобувача полягає у розробленні підходів до впровадження контролінгу в управління фінансовою безпекою промислового підприємства.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є подальший розвиток теоретичних положень, методичного забезпечення та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

Відповідно до поставленої мети в дисертаційній роботі поставлено і вирішено такі **задачі**:

узагальнити підходи до визначення поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва» та уточнити його формулювання з виокремленням сутнісних характеристик та визначенням зв'язку між забезпеченням фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та стійкістю їх розвитку;

сформувати структуру складових забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу з обґрунтуванням його місця та функцій в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва;

розробити науково-методичні положення взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва в процесі забезпечення його фінансової безпеки на засадах контролінгу;

узагальнити існуючі підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;

оцінити рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі та виявити результат використання контролінгу на кожному з них;

обґрунтувати необхідність впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;

розробити методичний підхід до використання тактичного і стратегічного контролінгу для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;

розробити методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі контролінгу;

сформувати структурно-функціональну модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва промисловості з урахуванням загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Предмет дослідження – теоретико-методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі на основі впровадження тактичного і стратегічного контролінгу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячені забезпеченню та діагностуванню фінансової безпеки, використанню контролінгу в діяльності суб'єктів підприємництва.

У процесі дослідження використано такі методи: *монографічного та структурно-функціонального аналізу* – для аналізу й узагальнення існуючих підходів до визначення поняття «фінансова безпека суб'єктів підприємництва», а також в процесі виявлення шляхів інтеграції контролінгових механізмів в процедуру забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (ФБСП); *економіко-статистичного аналізу* – для розрахунку індикаторів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та показників використання тактичного і стратегічного контролінгу в забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; *експертних оцінок* – з метою обробки результатів опитування експертів про доцільність впровадження контролінгу для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; *таксономічного, кластерного аналізу* – для визначення інтегральних показників рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та впровадження тактичного і стратегічного контролінгу, для групування досліджуваних суб'єктів підприємництва за отриманими інтегральними показниками; *нейромережного моделювання* – для прогнозування показників тактичного та стратегічного контролінгу на прикладі суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі України.

Поставлені задачі вирішено з використанням пакетів прикладних програм Microsoft Excel, Statistica, Neuro Pro, Visual Basic.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі акти України, Укази Президента України, Постанови і програми Кабінету Міністрів України, інші нормативні документи міністерств і відомств України з питань організації діяльності суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі, а також статистичні й аналітичні матеріали Державної статистичної служби України, Міністерства фінансів України, публічна фінансова звітність суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі промисловості України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних положень та розробленні методичних підходів щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва промисловості на засадах контролінгу. Сутність отриманих наукових результатів, висновків і положень, що мають наукову новизну, полягає в такому:

удосконалено:

методичний підхід до використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі України, який, на відміну від існуючих, базується на визначенні показників тактичного (операційна рентабельність продукції, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт оборотності капіталу, ефект операційного важеля, коефіцієнт оборотності активів) і стратегічного (ефект фінансового левериджу, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт чистої рентабельності, коефіцієнт реальної вартості майна)

контролінгу та дозволяє діагностувати загрози тактичного і стратегічного забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, що зумовлює підвищення обґрунтованості управлінських рішень та збільшення рівня ФБСП;

структуру складових забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, що, на відміну від існуючих, розширює перелік функцій забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, завдяки врахуванню додаткових: координації місій суб'єкта підприємництва із його стратегічною метою та тактичними задачами у забезпеченні фінансової безпеки; інформаційно-аналітичного супроводження процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; формування єдиної системи забезпечення фінансовою інформацією всіх підрозділів суб'єктів підприємництва;

методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки, який, на відміну від існуючих, враховує відповідність розрахункових кількісних показників (індикаторів ФБСП, показників тактичного та стратегічного контролінгу) бажаному значенню та базується на розрахунку трьох індикаторів: стратегічного, тактичного та загального забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, використання якого знижує вплив випадкових факторів на результат діагностики загроз фінансовій безпеці;

дістали подальшого розвитку:

поняття «фінансова безпека суб'єктів підприємництва» з виокремленням її сутнісних характеристик, відмінністю якого від існуючих є розуміння фінансової безпеки як комплексного поняття, пов'язаного із стійким розвитком суб'єкта підприємництва на основі діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз реалізації фінансових інтересів власників та розроблення й успішного впровадження заходів протидії виявленим загрозам, що уможливорює сталий розвиток суб'єкта підприємництва та досягнення його стратегічної мети;

науково-методичні положення організації взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва, відмінність яких полягає у поєднанні функцій спеціаліста служби контролінгу та фінансового менеджера в процесі моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища щодо виявлення небезпек для розроблення заходів із забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;

структурно-функціональна модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, яка, на відміну від існуючих, враховує технологію впровадження інструментарію контролінгу та критерії тактичної (забезпечення захищеності від небезпек зовнішнього та внутрішнього середовища) та стратегічної (досягнення стабільного фінансового розвитку суб'єкта підприємництва на основі забезпечення високого рівня фінансової безпеки) результативності забезпечення ФБСП на засадах контролінгу.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробленому методичному забезпеченні до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва промисловості на основі впровадження контролінгу в систему забезпечення їх фінансової безпеки, що дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських фінансових рішень, оскільки дає можливість діагностувати комплекс

загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Представлені у дисертаційному дослідженні наукові розробки мають практичну цінність та прикладний характер і використовуються на підприємствах машинобудівної галузі України, що підтверджується відповідними довідками.

Зокрема, обґрунтовані концептуальні положення використання контролінгу в забезпеченні фінансової безпеки суб'єкта підприємництва впроваджено у фінансовій діяльності ТОВ Харківського електротехнічного заводу «Енергомера» (довідка №1348 від 18.01.2012 р.), що дозволило своєчасно виявити загрози зовнішнього та внутрішнього середовища та розробити і впровадити заходи щодо своєчасного реагування на небезпеки; пропозиції з оцінювання використання тактичного та стратегічного контролінгу в забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, а також визначення заходів із оптимізації процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства впроваджено на Зміївському машинобудівному заводі філії ПАТ «Автрамат» (довідка № 1972 від 23.02.2012р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є одноосібно виконаною завершеною науковою працею, яка містить авторський доробок щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва промисловості на засадах контролінгу. Основні ідеї, положення та висновки дисертації одержано здобувачем самостійно. У спільно опублікованих роботах внесок здобувача вказано в списку публікацій, наведеному в авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки виконаного дисертаційного дослідження доповідалися на таких науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Антикризові аспекти регулювання економіки» (м. Харків, грудень 2010 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Наука та технологія: крок у майбутнє 2011» (м. Прага, лютий-березень 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінанси: теорія і практика» (м. Київ, листопад 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування економічного портрета національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (м. Київ, січень 2012 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, січень 2012 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна та економічна безпека (INFECO-2012)» (м. Харків, квітень 2012 р.); III Всеросійській науково-практичній конференції «Наука, образование, инновации: пути развития» (м. Петропавловськ-Камчатський, квітень 2012 р.).

Публікації результатів дослідження: Отримані в дисертаційному дослідженні результати та висновки знайшли відображення у 13 наукових працях, у тому числі – 7 статей у наукових фахових виданнях, 5 матеріалів науково-практичних конференцій, 1 стаття в інших виданнях, загальним обсягом 3,65 ум. друк. арк., з яких належить особисто здобувачу 2,52 ум. друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 264 найменувань на 28 сторінках і 10 додатків на 28 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 241 сторінку, вона містить 25 таблиць (з них 4 таблиці займають 5 повних сторінок), 43 рисунки (з них

2 рисунки займають 2 повні сторінки). Обсяг основного тексту дисертації складає 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і задачі дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення, наведено інформацію щодо апробації та публікації отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретичні положення забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу» – узагальнено підходи до визначення поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва»; сформовано структуру складових забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу; розроблено науково-методичні положення взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва в процесі забезпечення його фінансової безпеки.

У дисертації під суб'єктом підприємництва розуміється промислове підприємство, оскільки у відповідності з Господарським кодексом України суб'єктами підприємництва визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність.

Проведено дослідження еволюції поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва» в сучасній науковій літературі, визначено характерні особливості кожного з етапів еволюції. Викладено авторський погляд на сутність та тлумачення поняття фінансова безпека суб'єкта підприємництва, під яким пропонується розуміти такий фінансовий стан суб'єкта підприємництва, за якого він має змогу своєчасно виявляти внутрішні та зовнішні загрози фінансовим інтересам власників на основі системи оцінювання кількісних та якісних показників діяльності (індикаторів) та розробляти й успішно реалізовувати заходи протидії виявленим загрозам, що забезпечить можливість сталого розвитку суб'єкта підприємництва й досягнення стратегічної мети його функціонування.

На основі узагальнення науково-практичних положень впровадження контролінгу в діяльність суб'єктів підприємництва сформовано структуру складових забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, обґрунтовано функції, мету та задачі впровадження контролінгу в забезпечення ФБСП.

Деталізовано мету забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, яка полягає у координації заходів, спрямованих на забезпечення ФБСП, завдяки ранньому діагностуванню рівня ФБСП, та впровадження тактичного і стратегічного контролінгу в систему забезпечення ФБСП.

Конкретизовано задачі забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, що полягають в: акумулюванні інформації про діяльність суб'єкта підприємництва на всіх рівнях; забезпеченні постійного зворотного зв'язку між структурними підрозділами підприємства; впровадженні інструментарію контролінгу в процес забезпечення ФБСП (рис. 1).

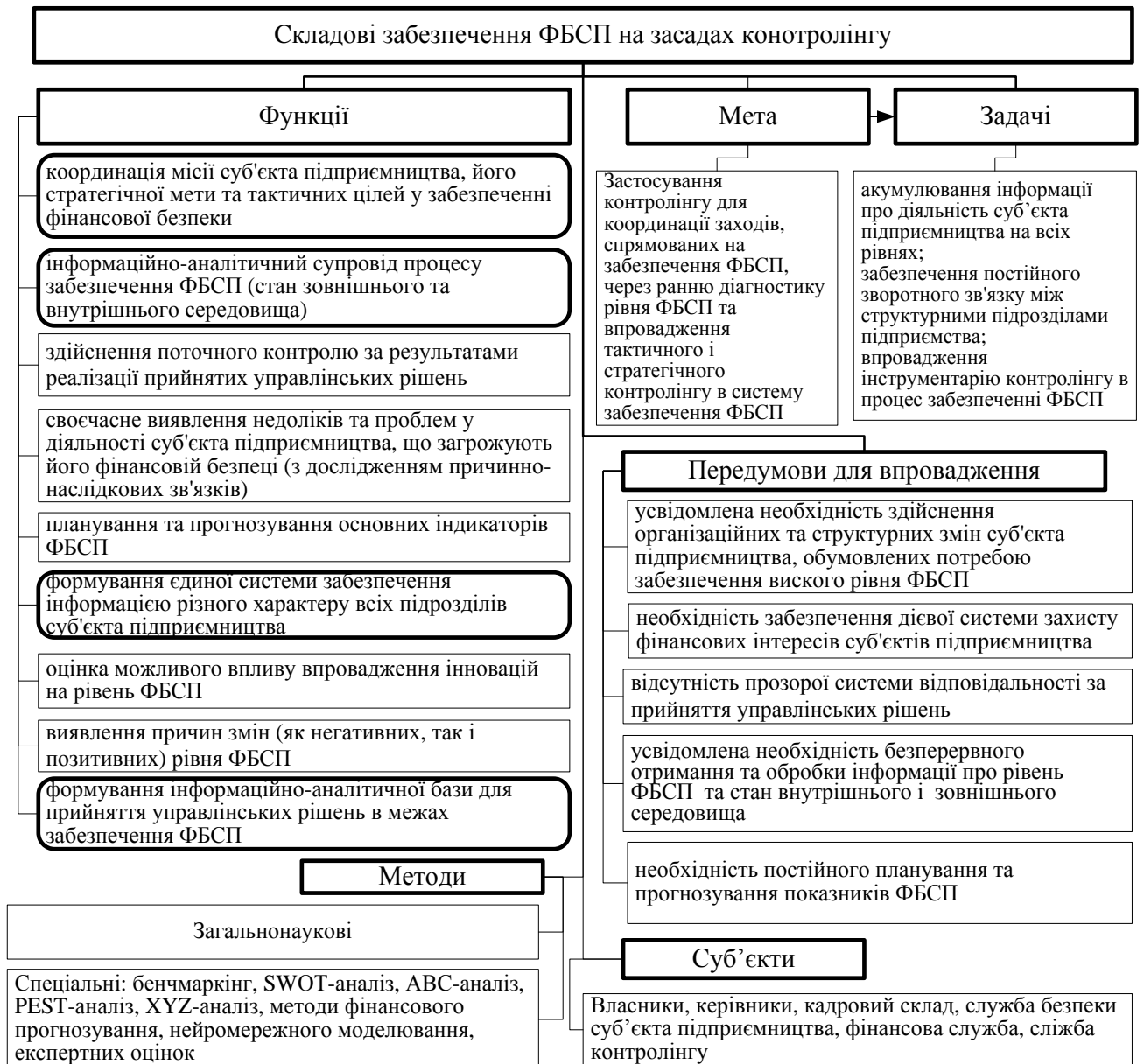

Рис. 1. Складові забезпечення ФБСП на засадах контролінгу

Ґрунтуючись на запропонованих складових забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, уточнено структурні елементи системи забезпечення ФБСП. Головним критерієм ефективності означеної системи є тяжіння до досягнення конкретних цілей щодо розроблення заходів для мінімізації впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища з метою захисту фінансових інтересів власників суб'єктів підприємництва (рис. 2).

Формування складових забезпечення ФБСП на засадах контролінгу дозволило розробити науково-методичні положення взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва, на яких доцільно формувати комплексну систему забезпечення ФБСП на засадах контролінгу. Їх сутність полягає у такому: з метою досягнення підвищення ефективності забезпечення ФБСП доцільно розглядати можливість узгодження та координації управлінських дій із розробки та реалізації заходів, спрямованих на захист фінансових інтересів власників суб'єктів підприємництва та протидію загрозам зовнішнього та

внутрішнього середовища; одним із провідних завдань контролінгу в процесі забезпечення ФБСП є формування єдиного безперервного інформаційного потоку від різних підрозділів суб'єкта підприємництва та його зовнішнього середовища з метою здійснення ранньої діагностики загроз внутрішнього та зовнішнього середовища й ухвалення дієвих заходів із протидії діагностованим загрозам; планування діяльності суб'єкта підприємництва має здійснюватися з урахуванням потреб системи забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, а результати комплексної діагностики загроз на основі використання інструментарію контролінгу слід ураховувати та порівнювати із запланованими; процес забезпечення ФБСП на засадах контролінгу доцільно формувати з урахуванням принципу проактивності, що дозволить суб'єкту підприємництва здійснювати фінансову діяльність на випередження конкурентів, передбачати можливі загрози, а не констатувати ті, що вже відбулися.

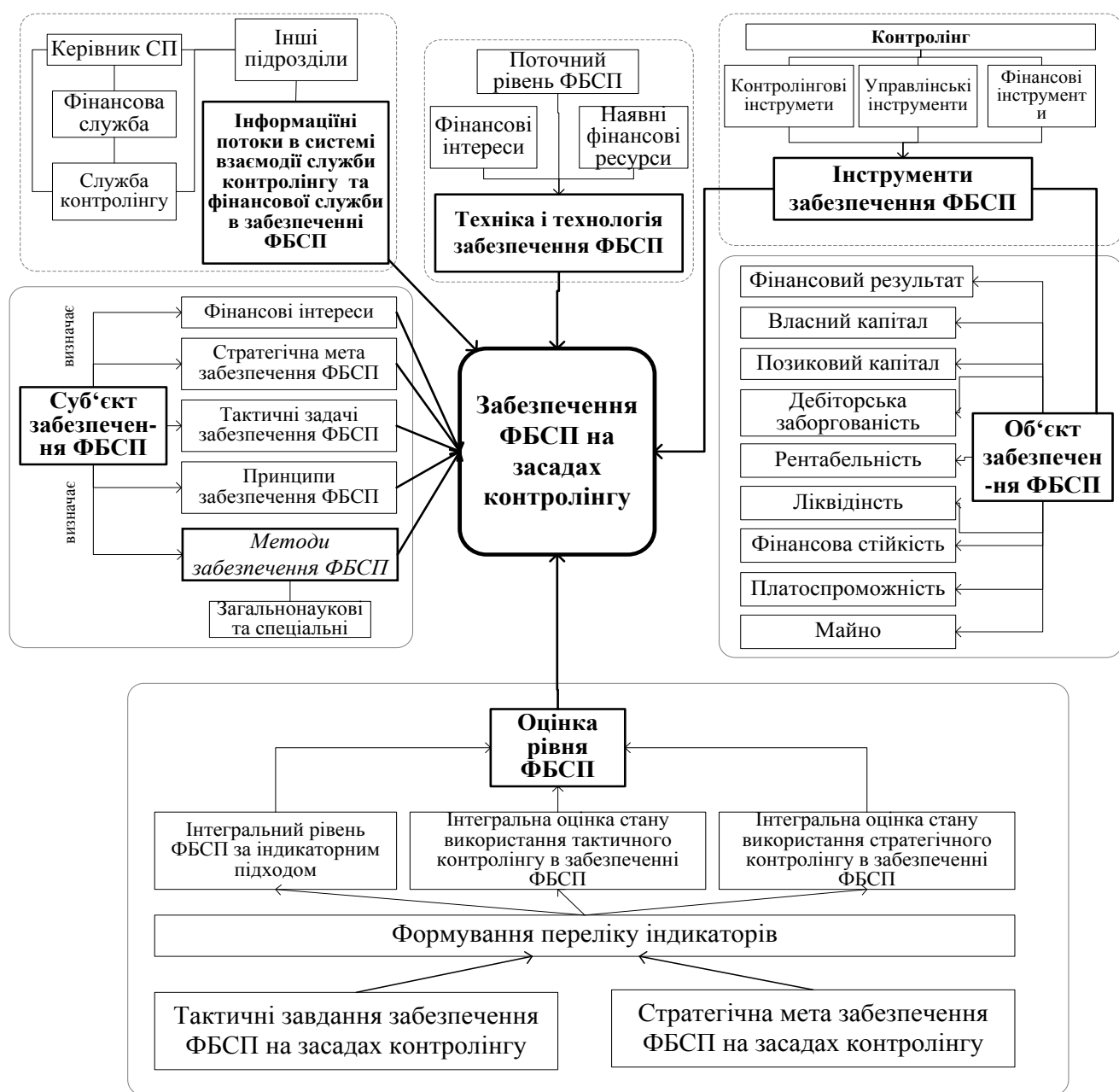

Рис. 2. Структурні елементи системи забезпечення ФБСП на засадах контролінгу

Принцип проактивності являє собою каталізатор управлінських рішень у межах забезпечення ФБСП на засадах контролінгу; використання комплексу інструментарію контролінгу дозволить здійснювати діагностику рівня ФБСП та виявляти загрози не тільки на основі інформації про фінансовий стан суб'єкта підприємництва, але й про діяльність конкурентів, контрагентів, фінансових установ та органів державної влади, що дозволить більш ефективно та своєчасно забезпечувати фінансову безпеку суб'єктів підприємництва; поєднання тактичного і стратегічного контролінгу в процесі забезпечення ФБСП уможливить захист від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища у короткостроковій та довгостроковій перспективі, а тактичні заходи із забезпечення ФБСП підпорядковувати стратегічній меті.

У другому розділі – «Діагностика форм та методів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу» – узагальнено існуючі підходи до визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; оцінено рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі та виявлено результат використання контролінгу на кожному з них; обґрунтовано необхідність впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП.

У дисертаційній роботі узагальнено підходи до визначення рівня ФБСП та доведено доцільність виокремлення їх у чотири групи: індикаторну, ресурсно-функціональну, програмно-цільову, ранжування. Враховуючи необхідність ранньої діагностики загроз зовнішнього і внутрішнього середовища, доцільність здійснення комплексного оцінювання рівня ФБСП, визначено недоліки кожного з підходів (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики та недоліки підходів до визначення рівня ФБСП

Підхід	Характеристика	Недоліки
Індикаторний	Базується на порівнянні значень розрахункових показників (індикаторів) із рекомендованими граничними значеннями. Недотримання рекомендованих значень свідчить про наявність загроз фінансовій безпеці. Найвищий рівень фінансової безпеки досягається у разі, коли всі індикатори відповідають рекомендованим граничним значенням	Нормативні значення для показників-індикаторів можуть коливатися в залежності від стану зовнішнього середовища суб'єкта підприємництва, галузі, стану життєвого циклу тощо
Ресурсно-функціональний	Базується на визначенні стану використання фінансових ресурсів (співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів) та виконання функцій (забезпечення фінансової ефективності діяльності підприємства). В основі лежить ступінь ефективності використання наявних фінансових ресурсів та здатність виконувати фінансові функції	Підхід занадто розгалужений, в той час, як фінансова безпека не визначається виключно як ефективність використання фінансових ресурсів
Програмно-цільовий	Базується на визначенні інтегральних показників ФБСП, може бути використано декілька рівнів інтегрування. Застосовується для вирішення конкретної проблемної ситуації та забезпечення напрямів досягнення певної мети	Метод передбачає використання достатньо складного математичного інструментарію, що не завжди дозволяє отримати максимально об'єктивний результат
Ранжування	Базується на використанні рангових ознак. Оцінка рівня ФБСП здійснюється в балах, як сума добутків рейтингу кожного показника на клас, який визначається в залежності від значення нормативу	Не дозволяє оцінити узагальнений показник рівня ФБСП, значний вплив на результат суб'єктивних факторів

На підставі визначення характеристик та недоліків індикаторного підходу доведено, що визначення рівня ФБСП на основі розрахунку індикаторів дозволить отримати об'єктивну та повну інформацію про стан загроз зовнішнього і внутрішнього середовища. Обґрунтування складу загроз, які необхідно діагностувати з використанням монографічного і структурно-логічного аналізу, дозволило сформулювати перелік індикаторів рівня ФБСП за групами: 1) структури капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансового ризику); 2) ділової активності (коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт оборотності активів, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості); 3) платоспроможності та ліквідності (коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт поточної платоспроможності, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнт абсолютної ліквідності); 4) рентабельності (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт чистої рентабельності); 5) фінансової стійкості (коефіцієнт покриття, коефіцієнт маневреності).

Із використанням обґрунтованого переліку індикаторів ФБСП та застосуванням методу таксономічного аналізу здійснено інтегральну оцінку рівня ФБСП машинобудівної галузі для 20 суб'єктів підприємництва за п'ять років (з 2007 р. по 2011 р.). Отримані результати свідчать про неефективне забезпечення ФБСП та необхідність розроблення дієвих заходів, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки. За допомогою використання апарату нечітких множин та ґрунтуючись на кількісних значеннях інтегрального показника ФБСП (P), визначено інтервали рівнів ФБСП (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл суб'єктів підприємництва за значеннями інтегральних показників ФБСП у 2011 році

Якісна ознака рівня інтегрального показника ФБСП	Інтервал значень інтегрального показника ФБСП (P)	Суб'єкт підприємництва
«гранична небезпека»	$0 < P \leq 0,05$	
«гранична небезпека» – «небезпека»	$0,05 < P \leq 0,15$	ПАТ Завод «Електромаш», ПАТ «Азовмаш», ПАТ «Азовзагальмаш», ПАТ «Маріупольметалургремонт», ПАТ «Донецький металургійний завод», ПАТ «Євраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського», ПАТ «Українська гірничо-металургійна компанія – Миколаїв»
«небезпека»	$0,15 < P \leq 0,25$	ПАТ «Турбоатом», ТОВ «Харківський електротехнічний завод «Енергомера», ПАТ «Харківський тракторний завод ім С. Орджонікідзе», ПАТ «Харківхолодмаш», ПАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування», ПАТ «Словважмаш», ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»,
«небезпека» – «середній рівень безпеки»	$0,25 < P \leq 0,35$	ЗМЗ філія ПАТ «Автрамат», ПАТ «Донецький електротехнічний завод», ТОВ «Костянтинівський завод металургійного обладнання»
«середній рівень безпеки»	$0,35 < P \leq 0,45$	ПАТ «Краматорський завод металургійного обладнання»
«середній рівень безпеки» – «відносна безпека»	$0,45 < P \leq 0,65$	ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»
«відносна безпека»	$0,65 < P \leq 0,75$	
«відносна безпека» – «гранична безпека»	$0,75 < P \leq 0,85$	
«гранична безпека»	$0,85 < P \leq 1,0$	

Із використанням методу експертних оцінок (опитано 56 експертів, коефіцієнт узгодженості Кендалла дорівнює 0,724, що підтверджує узгодженість думок експертів) обґрунтовано необхідність впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП. Сформовано такі рекомендації щодо його використання: діяльність із забезпечення ФБСП має бути спрямована на досягнення стратегічної мети через реалізацію тактичних заходів; використання інструментарію контролінгу має задовольняти усім потребам, які виникають у процесі діагностики загроз та забезпечення ФБСП.

У третьому розділі – «Удосконалення методичного забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу» – розроблено методичний підхід до використання тактичного і стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП; обґрунтовано і розроблено методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП; сформовано структурно-функціональну модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

Обґрунтовано необхідність постійного використання тактичного та стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП, сформовано перелік їх показників щодо забезпечення ФБСП. Розроблено методичний підхід до використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП (рис. 3).

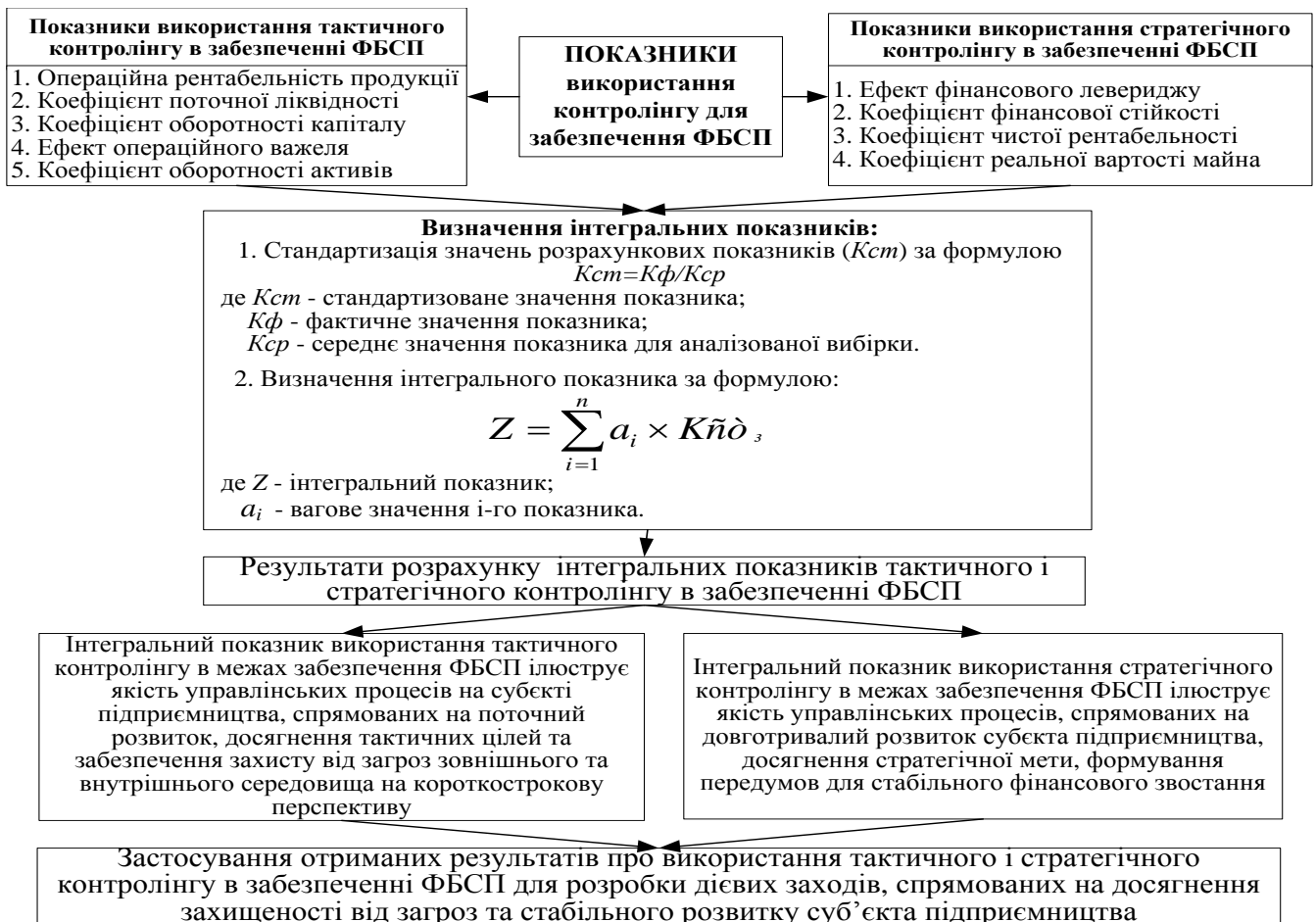

Рис. 3. Методичний підхід до використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП

Запропонований методичний підхід до використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП є новим, оскільки раніше науковці не розглядали можливість поєднання показників контролінгу з індикаторами ФБСП та не інтерпретували результати впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП. Розроблений методичний підхід спрямований на підвищення якості діагностики ФБСП на основі застосування показників тактичного і стратегічного контролінгу та діагностування загроз тактичного і стратегічного забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Оцінка використання контролінгових заходів в діяльності суб'єктів підприємництва проілюструвала незадовільну ситуацію, що складається під впливом негативних проявів кризових процесів та неякісної фінансової роботи в цілому. Як довели результати проведеного кластерного аналізу за показниками тактичного і стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП за 2011 рік, найбільший кластер (11 одиниць з 20) формується з суб'єктів підприємництва, що мають низький рівень використання контролінгу. Це свідчить на користь необхідності здійснення суттєвих системних перетворень у діяльності суб'єктів підприємництва шляхом реалізації тактичних заходів для досягнення стратегічної мети розвитку суб'єкта підприємництва – максимізації прибутку та забезпечення його стійкості.

З метою отримання комплексного уявлення про стан забезпечення ФБСП, розроблено методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП, який базується на розрахунку трьох індикаторів:

індикатора стратегічного забезпечення ФБСП на засадах контролінгу ($I\phi c$):

$${}^2\hat{\delta}\tilde{n} = \frac{\sum_{i=1}^n \hat{A}\delta i\tilde{n}_s \times \hat{A}\delta i\tilde{n}_s}{\sum_{i=1}^n \hat{A}\delta i\tilde{n}_s}, \quad (1)$$

де $A\rho n c_i$ – стандартизоване значення i -го розрахункового показника стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП (співвідношення фактичного та бажаного значення);

$B\rho n c_i$ – ваговий коефіцієнт i -го розрахункового показника стратегічного контролінгу (визначається відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку суб'єкта підприємництва);

індикатора тактичного забезпечення ФБСП на засадах контролінгу ($I\phi m$):

$${}^2\hat{\delta}\hat{\delta} = \frac{\sum_{i=1}^n \hat{A}\delta i\hat{\delta}_s \times \hat{A}\delta i\hat{\delta}_s}{\sum_{i=1}^n \hat{A}\delta i\hat{\delta}_s}, \quad (2)$$

де $A\rho n m_i$ – стандартизоване значення i -го розрахункового показника тактичного контролінгу в забезпеченні ФБСП (співвідношення фактичного та бажаного значення);

$B\rho n m_i$ – ваговий коефіцієнт i -го розрахункового показника тактичного контролінгу (визначається відповідно до тактичних пріоритетів розвитку суб'єкта підприємництва);

індикатора забезпечення ФБСП на засадах контролінгу ($I\phi$):

$${}^2\hat{\delta} = {}^2\hat{\delta}\tilde{n} \times \hat{A}\hat{\delta}\tilde{n} + {}^2\hat{\delta}\hat{\delta} \times \hat{A}\hat{\delta}\hat{\delta}, \quad (3)$$

де $B\phi c$, $B\phi m$ – вагові коефіцієнти стратегічного і тактичного забезпечення ФБСП.

Запропонований методичний підхід дозволить здійснювати комплексний моніторинг фінансової діяльності суб'єктів підприємництва та виявляти їх здатність щодо досягнення стратегічної мети завдяки реалізації тактичних заходів забезпечення ФБСП на засадах контролінгу.

Доведено, що для впровадження інструментарію контролінгу для забезпечення ФБСП та реформування всієї системи фінансової діяльності необхідно враховувати такі обґрунтовані положення: 1. В умовах жорсткої конкуренції на ринку продукції машинобудування суб'єкти підприємництва мають постійно відслідковувати конкурентне середовище: продукцію конкурентів, їх фінансовий стан, зміни позиції на ринку тощо, та намагатися забезпечувати не нижчі за середньогалузеві показники розвитку, що, в свою чергу, дозволить своєчасно виявляти небезпеки, пов'язані зі змінами у конкурентному середовищі. 2. Примноження власного капіталу має бути одним із стратегічних завдань розвитку суб'єктів підприємництва, це забезпечує підвищення добробуту власників та захищеності від небезпек зовнішнього середовища. Але нарощування власного капіталу має бути результатом його розвитку, а не єдиною метою функціонування. 3. У сучасних реаліях функціонування машинобудівної промисловості, оскільки світова фінансова криза в першу чергу впливає на металургійну та машинобудівну галузі, має бути розроблена концепція протидії наслідкам світової рецесії, здебільшого увага має приділятися тактичному забезпеченню ФБСП, оскільки стан суб'єктів підприємництва фінансово нестабільний, а розвиток має стрибкоподібний характер. 4. Реалізація тактичних заходів для забезпечення ФБСП має постійно корегуватися та відповідати реальному стану зовнішнього та внутрішнього середовища. Особі, що приймає рішення, необхідно спиратися на фінансову інформацію підрозділів, яка здатна формувати повне уявлення про реальний стан всіх напрямів діяльності суб'єктів підприємництва. 5. Забезпечення ФБСП на засадах контролінгу повинно мати комплексний характер, а заходи, спрямовані на протидію небезпекам, не суперечити один одному та відповідати його поточним потребам.

На основі існуючих підходів до діагностики рівня ФБСП з використанням показників тактичного і стратегічного контролінгу сформовано структурно-функціональну модель забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, яка передбачає, що стратегія забезпечення ФБСП має задавати загальний напрям розвитку з підпорядкуванням поточних перетворень стратегічним цілям розвитку суб'єкта підприємництва (рис. 4).

У дисертації за допомогою методу нейромережного моделювання побудовано модель визначення рівня ФБСП з урахуванням використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП. Здійснено прогнозування рівня ФБСП із застосуванням нейромережного моделювання (середня помилка моделі – 5%) – табл. 3. Отримані в результаті прогнозування значення дозволяють стверджувати, що в діяльності суб'єктів підприємництва не відбудеться суттєвих перетворень в тактичному та стратегічному забезпеченні ФБСП на засадах контролінгу, що підтверджує необхідність здійснення суттєвих перетворень та формування дієвої системи забезпечення захисту від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

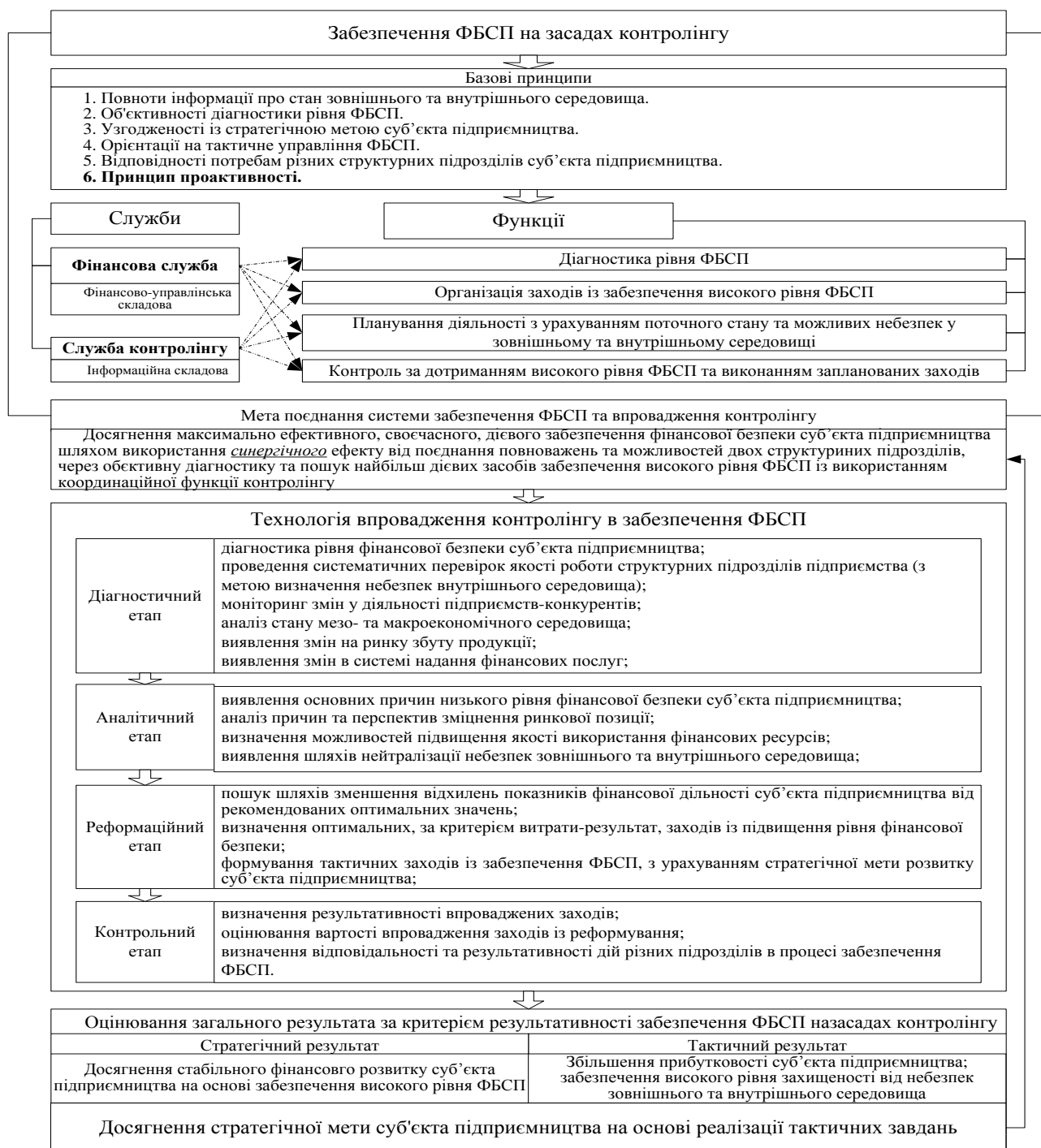

Рис. 4. Структурно-функціональна модель забезпечення ФБСП на засадах контролінгу

Таблиця 3

Результати прогнозування інтегральних показників тактичного та стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП на 2012 рік

Суб'єкт підприємництва	Прогнозне значення показників контролінгу в забезпеченні ФБСП		Суб'єкт підприємництва	Прогнозне значення показників контролінгу в забезпеченні ФБСП	
	тактичного	стратегічного		тактичного	стратегічного
ЗМЗ філія ПАТ «Автрамат»	0,22	0,25	ПАТ Маріупольський завод важкого машинобудування	0,21	0,19
ПАТ «Гурбоатом»	0,26	0,20	ПАТ «Словважмаш»	0,13	0,14

Продовження табл. 3

Суб'єкт підприємництва	Прогнозне значення показників контролінгу в забезпеченні ФБСП		Суб'єкт підприємництва	Прогнозне значення показників контролінгу в забезпеченні ФБСП	
	тактичного	стратегічного		тактичного	стратегічного
ТОВ Харківський електротехнічний завод «Енергомера»	0,23	0,24	ПАТ «Краматорський завод металургійного обладнання»	0,14	0,12
ПАТ «Харківський тракторний завод ім С.Орджонікідзе»	0,13	0,15	ПАТ «Маріупольметалургремонт»	0,21	0,27
ПАТ «Харківхолодмаш»	0,16	0,19	ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	0,15	0,12
ПАТ «Азовмаш»	0,18	0,16	ПАТ «Донецький металургійний завод»	0,22	0,18
ПАТ «Азовзагальмаш»	0,20	0,10	ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»	0,17	0,17
ПАТ «Донецький електротехнічний завод»	0,24	0,15	ПАТ «Євраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського»	0,24	0,30
ТОВ «Костянтинівський завод металургійного обладнання»	0,36	0,29	ПАТ «Українська гірничо-металургійна компанія – Миколаїв»	0,15	0,21

Запропонована структурно-функціональна модель контролінгу для забезпечення ФБСП дозволяє поетапно планувати його впровадження, що сприяє отриманню подвійного ефекту як від здійснення ранньої діагностики загроз, так і від координування тактичних і стратегічних заходів забезпечення ФБСП, оскільки саме своєчасний, детальний, професійний, всебічний аналіз інформації про стан суб'єктів підприємництва, їх зовнішнє середовище уможливорює обґрунтоване діагностування рівня фінансової безпеки та розроблення заходів із її забезпечення.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання з подальшого розвитку теоретичних положень, методичного забезпечення та розробки обґрунтованих практичних рекомендацій щодо забезпечення ФБСП на засадах контролінгу.

За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Узагальнено підходи до визначення поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва» із виокремленням її сутнісних характеристик та визначенням зв'язку між забезпеченням фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та стійкістю їх розвитку, визначено, що під фінансовою безпекою суб'єкта підприємництва слід розуміти такий його фінансовий стан, що уможливорює своєчасне виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз реалізації фінансових інтересів власників на основі системи оцінювання кількісних та якісних показників діяльності (індикаторів), та розроблення й успішного впровадження заходів протидії виявленим загрозам, що забезпечить можливість сталого розвитку суб'єкта підприємництва й досягнення його стратегічної мети.

2. Сформовано структуру складових забезпечення ФБСП на засадах контролінгу з обґрунтуванням його місця та функцій. Обґрунтовано мету забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, яка полягає у застосуванні контролінгу для координації заходів, спрямованих на забезпечення ФБСП, завдяки ранньому діагностуванню рівня ФБСП та впровадженню тактичного і стратегічного контролінгу в систему забезпечення ФБСП. Розроблену структуру складових використано як підґрунтя для розробки структурно-функціональної моделі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

3. Розроблено науково-методичні положення взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва в процесі забезпечення його фінансової безпеки на засадах контролінгу, визначено перелік складових забезпечення ФБСП та обґрунтовано склад і сутність структурних елементів системи забезпечення ФБСП з використанням контролінгу. Впровадження розроблених науково-методичних положень забезпечить ефективну взаємодію служби контролінгу та фінансової служби з метою забезпечення високого рівня ФБСП.

4. Узагальнено існуючі підходи до визначення рівня ФБСП, на основі якого визначено, що доцільним для застосування є індикаторний підхід, на основі якого сформовано удосконалений перелік індикаторів для визначення рівня ФБСП. Застосування запропонованого переліку індикаторів дозволить виявляти загрози діяльності суб'єктів підприємництва за обґрунтованими групами фінансових показників, а також розробляти заходи із стабілізації їх фінансового стану.

5. Визначено рівень ФБСП машинобудівної галузі та досліджено ступінь використання контролінгу на кожному з досліджуваних суб'єктів підприємництва, визначено основні загрози, що виникають у їх внутрішньому та зовнішньому середовищі. На основі проведеної оцінки рівня ФБСП розроблено практичні рекомендації, спрямовані на його підвищення, що сприятиме зростанню захищеності інтересів власників суб'єктів підприємництва від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

6. Обґрунтовано необхідність впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП на основі опитування провідних спеціалістів суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі. Узагальнено результати опитування, за яким зроблено висновок про те, що діяльність із забезпечення ФБСП має бути спрямована на забезпечення стабільного фінансового розвитку суб'єктів підприємництва, який можливо досягти на основі контролінгу, що відповідає потребам, які виникають в процесі реформування системи забезпечення ФБСП.

7. Розроблено методичний підхід до використання тактичного і стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП, у відповідності з яким сформовано рекомендації щодо підвищення якості забезпечення ФБСП на засадах контролінгу. Розроблений методичний підхід забезпечить здатність суб'єкта підприємництва здійснювати ранню діагностику загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та швидко реагувати на їх зміни.

8. Розроблено методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП, який базується на розрахунку трьох індикаторів: стратегічного, тактичного та загального забезпечення ФБСП на засадах контролінгу. Практичне

впровадження підходу уможливило координування тактичних задач і стратегічної мети забезпечення ФБСП та заходів із їх досягнення.

9. Сформовано структурно-функціональну модель забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, що дозволяє поетапно планувати його впровадження в забезпечення ФБСП. Використання моделі дозволить досягти подвійного ефекту від впровадження контролінгу для забезпечення ФБСП, оскільки саме своєчасний, детальний, професійний, всебічний аналіз інформації про стан суб'єкта підприємництва, його зовнішнє середовище дає можливість діагностувати рівень фінансової безпеки та розробити заходи з її забезпечення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Полтініна О. П. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства: методичний аспект / О. П. Полтініна, А. В. Нескуба // Вісник економіки транспорту та промисловості. – 2010. – №29. – С. 47 – 51. *Особистий внесок здобувача* – розробка методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, що дозволяє з більшою точністю виявляти загрози зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта підприємництва.

2. Кузенко Т. Б. Конкретизация угроз финансовой безопасности предприятия / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтинина // Бизнес Информ. – 2011. – №2(1). – С. 131 – 134. *Особистий внесок здобувача* – розмежування понять «невизначеність», «непевність», «ризик», «загроза» із виокремленням сутнісних характеристик кожного із понять.

(Статтю опубліковано за результатами роботи Міжнародної науково-практичної конференції «Антикризові аспекти регулювання економіки» – м. Харків, 2010 р.)

3. Кузенко Т. Б. Концептуальні основи використання контролінгу в управлінні фінансовою безпекою підприємства / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтініна // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №7. – С. 139 – 147. *Особистий внесок здобувача* – розробка концептуальних основ використання контролінгу в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, які дозволяють враховувати тактичні потреби суб'єктів підприємництва та його стратегічну мету.

4. Полтініна О. П. Аналіз рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування та шляхи його підвищення / О. П. Полтініна // Бизнес Информ. – 2011. – №12. – С. 115 – 120.

5. Полтініна О. П. Концептуальні положення забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на основі функціональних складових контролінгу / О. П. Полтініна // Приднепровський научний вестник. – 2012. – №4 (126). – С. 31 – 38.

6. Полтініна О. П. Забезпечення ефективності фінансової діяльності на основі контролінгу в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О. П. Полтініна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. - №39. – С. 64 - 67.

7. Кузенко Т. Б. Використання інструментарію контролінгу в забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтініна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. - №39 (додаток). – С. 52 – 55. *Особистий внесок здобувача* - формування специфічного переліку інструментарію контролінгу, який доцільно впроваджувати в процедуру забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; обґрунтовано доцільність застосування кожного із запропонованих інструментаріїв контролінгу.

(Статтю опубліковано за результатами роботи V Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна та економічна безпека (INFECO-2012)» – м. Харків, 2012 р.).

Публікації за матеріалами конференцій:

8. Кузенко Т. Б. Узагальнення підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтніна // Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Наука та технологія: крок у майбутнє 2011» (м. Прага, 27 лютого-5 березня 2011 р.). – Прага: Видавничий дім «Освіта та наука». 2011. – С. 60 – 63. (Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні існуючих методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та розробці авторського методичного підходу до визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на основі розрахунку груп індикаторів фінансової безпеки).

9. Полтніна О. П. Обґрунтування принципів побудови концепції управління фінансовою безпекою підприємства з позиції використання контролінгу / О. П. Полтніна // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Фінанси: теорія і практика» (м. Київ, 17–18 листопада 2011 р.) – Київ: Національний авіаційний університет, 2011. – С. 66 – 67.

10. Кузенко Т. Б. Впровадження тактичного та стратегічного контролінгу в управління фінансовою безпекою підприємства / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтніна // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування економічного пріоритету національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (м. Київ, 20–21 січня 2012 р.). – Київ: Київський економічний науковий центр, 2012. – Ч. 1 – С. 37 – 39. (Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні необхідності застосування окремих напрямів: тактичного і стратегічного контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва).

11. Полтніна О. П. Обґрунтування процесу прийняття управлінських рішень в межах забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу / О. П. Полтніна // Збірка тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку України» (м. Макіївка, 25–26 січня 2012 р.). – Макіївка: МЕРІ, 2012. – С. 205 – 207.

12. Полтніна О. П. Анализ эволюции понятия «финансовая безопасность субъектов предпринимательства» / О. П. Полтніна // Матеріали третьої всеросійської науково-практичної конференції (г. Петропавловск-Камчатський, 24–26 квітня 2012 г.). – Петропавловск-Камчатський: Изд-во КамГУ, 2012. – С. 75 – 79.

Статті в інших виданнях:

13. Полтніна О. П. Оцінка використання контролінгу в забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О. П. Полтніна // Економіка та управління. – 2012. – №1. – С. 156 – 165.

АНОТАЦІЯ

Полтніна О. П. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет, Харків, 2013.

У дисертації уточнено визначення поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва». Сформовано структуру складових забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах тактичного і стратегічного контролінгу. Розроблено положення взаємодії служби контролінгу та фінансової служби суб'єкта підприємництва. Розроблено методичний підхід до використання контролінгу для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва з

визначенням показників тактичного і стратегічного контролінгу для діагностики загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Розроблено методичний підхід до моніторингу фінансової діяльності суб'єктів підприємництва на основі контролінгу в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. На основі розроблених підходів сформовано структурно-функціональну модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

Ключові слова: фінансова безпека суб'єктів підприємництва, контролінг, тактичний контролінг, стратегічний контролінг, загрози, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, структурно-функціональна модель.

АННОТАЦІЯ

Полтинина О. П. Обеспечение финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет, Харьков, 2013.

В диссертации уточнена сущность понятия «финансовая безопасность субъекта предпринимательства» с детализацией сущностных характеристик. Предложено понимать под финансовой безопасностью субъекта предпринимательства такое финансовое состояние субъекта предпринимательства, при котором он имеет возможность своевременно выявлять внутренние и внешние угрозы финансовым интересам владельцев, на основе системы оценки количественных и качественных показателей деятельности (индикаторов), а также разрабатывать и успешно реализовывать меры противодействия выявленным угрозам, что обеспечит возможность устойчивого развития субъекта предпринимательства и достижения стратегической цели. Обоснована структура составляющих обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга, выделены цель, задачи, функции, методы и направления построения комплексной системы обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основах контроллинга.

Формирование составляющих обеспечения ФБСП на принципах контроллинга позволило разработать научно-методические положения взаимодействия службы контроллинга и финансовой службы субъекта предпринимательства. Выявлено, что среди прочих система обеспечения ФБСП на основе контроллинга должна базироваться на принципе проактивности, который представляет собой катализатор управленческих решений в рамках обеспечения ФБСП на принципах контроллинга; использование комплекса инструментария контроллинга позволит осуществлять диагностику уровня ФБСП и выявлять угрозы финансовым интересам собственников субъектов предпринимательства во внешней и во внутренней среде.

Разработаны рекомендации по внедрению тактического и стратегического контроллинга в процесс обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства. Обосновано, что деятельность по обеспечению финансовой безопасности на основе контроллинга должна быть подчинена стратегической цели деятельности субъекта предпринимательства, которая заключается в повышении

благополучия собственников, путем создания прибыли и обеспечения устойчивости развития субъекта предпринимательства.

Разработан методический подход к определению использования тактического и стратегического контроллинга в обеспечении финансовой безопасности субъектов предпринимательства. В рамках данного подхода разработаны мероприятия по повышению уровня финансовой безопасности для каждого из анализируемых субъектов предпринимательства. Доказана необходимость существенных системных преобразований на субъектах предпринимательства, путем реализации тактических мероприятий для достижения стратегической цели развития любого субъекта предпринимательства – максимизации прибыли и обеспечения устойчивости субъекта предпринимательства.

Разработан методический подход к мониторингу финансовой деятельности субъектов предпринимательства на основе механизма контроллинга в системе обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства, который позволяет проводить комплексную диагностику угроз внешней и внутренней среды субъекта предпринимательства, а также учитывать показатели как тактического, так и стратегического контроллинга.

На основе разработанных подходов сформирована структурно-функциональная модель обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга, которая предусматривает, что стратегия обеспечения финансовой безопасности должна задавать общее направление развития, но текущие преобразования должны быть подчинены стратегическим задачам развития субъекта предпринимательства.

Ключевые слова: финансовая безопасность субъектов предпринимательства, контроллинг, тактический контроллинг, стратегический контроллинг, угрозы, внешняя среда, внутренняя среда, структурно-функциональная модель.

ANNOTATION

Poltina O.P. Providing financial security entities on the basis of controlling. – Manuscript copyright.

Dissertation for Candidate of Science degree in Economics in a specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2013.

The author clarifies the definition of «financial security of a business entity». Existing structure components of financial security entities on the basis of tactical and strategic controlling. A provision of service interactions controlling and financial service entities. The methodical approach to the use of controlling for financial security entities with defined parameters tactical and strategic controlling for diagnosing threats external and internal environment. The methodical approach of monitoring the financial activities of business entities from controlling the system to ensure financial security entities. Based on the developed approaches formed structural-functional model of financial security entities on the basis of controlling.

Keywords: financial security of businesses, controlling, controlling tactical, strategic controlling, threats, external environment, internal environment, the structural-functional model.

ПОЛТІНІНА ОЛЬГА ПАВЛІВНА

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ КОНТРОЛІНГУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 25. 04. 2013 р. Формат 60×90/16
Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 81

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 №507350
61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4. Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96